Raluca Brăescu

TOPICA ADJECTIVULUI ÎN ROMÂNĂ. O PERSPECTIVĂ TIPOLOGICĂ

1. INTRODUCERE

Topica adjectivului constituie o problemă cu un grad ridicat de complexitate în limba română. Chiar dacă ordinea pare a fi mai liberă decât în alte limbi, ca, de exemplu, engleza, nu toate configurațiile sunt posibile pentru toate tipurile de adjective; unele diferențe semantice se pot corela cu poziția adjectivelor, dar nu putem stabili reguli foarte stricte.

Aproape toate limbile permit adjectivelor să modifice nume. În unele limbi modificarea prin adjective este limitată la un singur adjectiv. În alte limbi, cum este engleza, sunt posibile serii prenominale pentru adjectivele multiple. În alte limbi (printre care şi româna), seriile de adjective sunt, în mod canonic, postnominale.

Vom prezenta, în acest articol, constrângerile de topică şi tiparele de serializare a adjectivelor în limba română.

1.1. CLASE SEMANTICE DE ADJECTIVE

În încercarea de a stabili câteva reguli de ordine şi se ierarhizare a adjectivelor, pornim de la distincția dintre cele trei clase semantice de adjective: calificative, relaționale şi adjectivele de modificare a referinței (Brăescu 2011).

1.1.1. Adjectivele calificative desemnează o proprietate atribuită unui individ, îndeplinind, în cadrul sintagmei nominale în care apar, o funcție de caracterizare; răspund la testul de intersectivitate (Kamp 1975) şi implică, în general, un act de evaluare subiectivă (*speaker oriented adjectives* – exprimă proprietăți care caracterizează referentul numelui modificat, în opinia vorbitorului):

(1) *Ana este o fată foarte frumoasă.* (→ *Ana este o fată* şi *Ana este foarte frumoasă.*)

Interpretarea acestora depinde de o normă de comparație şi poate varia în raport cu un punct de referință. Cele mai multe dintre adjectivele calificative funcționează ca modificatori nonrestrictivi şi sunt compatibile cu modificatorii de gradare: *o fată foarte frumoasă.*

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

1.1.2. Adjectivele relaționale prototipice, denominale, desemnează o relație între două substantive autonome referențial, centrul lexical al sintagmei şi numele prezent în radicalul adjectival.

Pornind de la Bosque, Picallo 1996, distingem două subclase de adjective relaționale cu un comportament sintactic diferit: adjectivele clasificatoare şi adjectivele tematice. Adjectivele clasificatoare îndeplinesc o funcție de identificare a referentului numelui (operează o localizare nondeictică în timp şi spațiu (2a) sau descriu specii, sorturi ale referentului (2b)) şi funcționează ca modificatori restrictivi:

(2) a. *unelte preistorice, perioada medievală, roman interbelic*
b. *medicina alternativă, dramă muzicală, ştiințe matematice*

Adjectivele tematice reprezintă argumente ale unor nume deverbale; aceste nume păstrează structura argumentală a verbelor din care provin şi fac transparente o serie de raporturi semantice suplimentare: agent (3a), temă (3b) etc.:

(3) a. *atac terorist*
b. *vânzare imobiliară*

Adjectivele relaționale sunt nonintersective, subsective (Kamp 1975). Subsectivitatea este o trăsătură semantică ce permite doar inferența care se referă la nume, nu şi pe aceea care se referă la adjectiv:

(4) *El este cercetător ştiințific.* (→ *El este cercetător,* dar **El este ştiințific.*)

Într-o interpretare alternativă (McNally, Boleda 2004, Cornilescu 2005), adjectivele relaționale se pot descrie în termeni de intersectivitate. Spre deosebire de adjectivele calificative, care sunt, din punct de vedere semantic, *object-level modifiers*, adjectivele relaționale sunt *kind-level modifiers*. Aceste adjective sunt derivate din substantive, iar substantivele denotă mulțimi de proprietăți, astfel că adjectivele relaționale exprimă seturi de proprietăți (entități) ale genurilor (*kind*).

Pentru că nu denotă proprietăți, adjectivele relaționale sunt obiective (*object oriented adjectives* – oferă o descriere a referentului numelui / clasei de nume stabilă, nondependentă de context).

Adjectivele relaționale sunt inerent negradabile, dată fiind natura lor nominală: **un cercetător foarte ştiințific.*

1.1.3. Adjectivele de modificare a referinței (Bolinger 1967) reprezintă o clasă de forme atipice (fie unități cu sens vag, fie utilizări ale unor forme care trec printr-un proces de desemantizare parțială), cu un comportament sintactic şi

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

semantic diferit de celelalte două clase. Am distins (Brăescu 2011) între adjectivele deictice (5a), adjectivele modalizatoare (5b), adjectivele paradigmatizante (5c), adjectivele intensive (5d) si adjectivele afective (5e):

(5) a. *o viitoare mamă*
b. *un simplu accident*
c. *aer personal*
d. *un vechi prieten*
e. *biata fată*

Adjectivele de modificare a referinței sunt nonintersective (Kamp 1975) şi pot fi subsective (6a) sau nonsubsective (6b):

(6) a. *El este un vechi prieten. (*El este vechi. El este un prieten.)*
b. *El este un pretins campion. (*El este pretins. *El este un campion.)*

Adjectivele din cea de-a treia clasă se caracterizează sintactic tocmai prin faptul că nu modifică referentul numelui pe care îl însoțesc, ci funcționează ca operatori intensionali care realizează ajustarea discursivă a denominației.

1.2. TEORII ŞI IPOTEZE PRIVIND SERIALIZAREA ADJECTIVELOR

Se cunosc în lingvistica străină mai multe teorii privitoare la serializarea modificatorilor adjectivali.

- Ziff 1960 discută despre „privilegiul ocurenței": adjectivele care sunt legate semantic de un centru nominal special pe care îl modifică sunt mai puțin predispuse să apară la distanță. Dimpotrivă, adjectivele nelegate semantic de centru oferă o informație care nu este încapsulată de sensul numelui şi sunt bune candidate pentru a modifica o arie largă de nume şi de a apărea mai departe într-o eventuală serie. Stubbs 2001 distinge, de asemenea, între *selective adjectives* (adjective mai puțin legate semantic de centru) şi *focussing adjectives* (adjective legate semantic de centru).

- Posner 1986 susține că sunt plasate mai aproape de nume adjectivele care apar în mod stereotip combinate cu un nume, potrivit principiului *noun-specific frequency.* Posner formulează o nouă ipoteză de ordonare a adjectivelor modificatori, *the nouniness principle*, conform căreia modificatorii cei mai asemănători cu numele stau cel mai aproape de nume. Spre exemplu, comparând adjectivele nume de culori cu cele care exprimă forma, adjectivele nume de culori pot fi

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

nominalizate (7a), acceptă mai uşor modificatori (7b), sunt mai susceptibile de a apărea la un caz oblic (7c):

(7) a. *Îmi place albul.*
**Îmi place rotundul.*
b. *Este un alb interesant.*
**Este un rotund interesant.*
c. *Omogenitatea albului este remarcabilă.*
**Amplitudinea rotundului este remarcabilă.*

• Cinque 2010 face o corelație între proprietățile semantice ale lexemelor şi reprezentările lor sintactice. Acesta propune ierarhia unor clase individuale de adjective cu capuri funcționale specifice, despre care se presupune că există independent în secvența funcțională; sunt plasate cel mai aproape de nume adjectivele relaționale care indică naționalitatea, apoi culoarea, forma, dimensiunea şi calitatea:

(8) (engl.) *numerous wonderful big American cars*

• Independent de tipul de compoziție semantică, s-a constatat tendința comună mai multor limbi prin care adjectivele exprimând proprietăți obiective sunt mai joase decât cele exprimând proprietăți subiective (Sproat, Shih 1988, Stavrou 1996). Se furnizează o explicație psiholingvistică / cognitivă pentru ierarhia adjectivelor: cu cât adjectivele sunt mai obiective, cu atât sunt mai apropiate de nume – *material flexibil ieftin.* Aşa se explică de ce adjectivele de culoare urmează după cele de dimensiune (9a), iar adjectivele de vârstă urmează după cele de capacitate (9b):

(9) a. *a long black dress*
b. *a smart young women*

2. TIPARE DE SERIALIZARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Vom descrie, în continuare, schemele de ierarhizare a adjectivelor, în funcție de clasele de adjective implicate.

2.1. ORDINEA ADJECTIVELOR CALIFICATIVE

Adjectivele calificative sunt, în mod prototipic, modificatori postnominali. Sunt explicate sintactic drept predicate de tipul small clause, provin din reducerea

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

unor propoziții relative conținând adjective în poziții predicative (*DP-adjectives, predicative adjectives*):

(10) *o fată frumoasă* < *o fată care este frumoasă*
o maşină albă < *o maşină care este albă*

a) Modificatorul nominal poate fi un GAdj extins (adjectivul centru şi complementele sale) postpus:

(11) *un om* [*drag tuturor*] = N + GAdj [A + Compl. în D]
[**un drag tuturor*] *om*

(12) *o fată* [*atentă la toată lumea*] = N + GAdj [A + Compl. Prep.]
[**o atentă la toată lumea*] *fată*

Analizând constrângerile asupra adjectivelor prenominale, Sadler, Arnold 1994 semnalau imposibilitatea construcției cu un complement comparativ. Nici în română, construcția nu este acceptată:

(13) a. **o mai bună decât a mea carte*
o mai bună carte decât a mea
b. **cea mai bună din grupă studentă*
cea mai bună studentă din grupă

Există limbi (greacă, germană) în care GAdj extinse apar în poziții prenominale (Alexiadou, Wilder 1998):

(14) gr. *I [periphani ja to jo tis] mitera*
germ. *die [auf ihren Sohn stolze] Mutter*

În stadiile mai vechi ale limbii, adjectivul însoțit de complemente putea apărea şi antepus numelui:

Demnul de multă regretare C. Negruzzi a fost unul din acei pionieri literari din România care a înzestrat patria lui cu produceri [...] *prețioase...* (Introducerea scrisă de V. Alecsandri la Scrisorile lui C. Negruzzi)

b) Numele este însoțit de un demonstrativ postpus cu rol de determinant emfatic, pe lângă modificatorul adjectival:

(15) *cartea aceasta mare*
această mare carte
**cartea mare aceasta*

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

În limba veche, topica adjectivului şi a determinantului demonstrativ nu este fixată (Cornilescu, Nicolae 2011b):

(16) *nenorocitele aceste vremi* (Greceanu)
ticălosul pământul acesta (Greceanu)

c) Pe lângă modificatorii adjectivali, numele nonprototipice (deverbale, deadjectivale sau nume relaționale) pot fi însoțite de complemente (GBLR 2010). Poziția modificatorului adjectival postnominal alături de alți constituenți din GN este relativ liberă:

(17) *un atac surprinzător al englezilor*
un atac al englezilor surprinzător

d) Incizele**,** secvențele metadiscursive, turnuri de frază cu verbe *dicendi* pot apărea între nume şi adjectivul postpus:

(18) *o decizie, din punctul meu de vedere, ciudată*
decizie ciudată, din punctul meu de vedere

În toate exemplele prezentate până acum, adjectivele calificative (neînsoțite de complemente) apar ca modificatori postnominali. Ele pot apărea şi în poziție prenominală, fără să antreneze modificări de sens, ceea ce susține, de fapt, ipoteza topicii lor libere în limba română:

(19) *derularea foarte rapidă a conflictului*
foarte rapida derulare a conflictului

Graur 1969 semnala frecvența adjectivelor calificative antepuse, probabil după model francez. Referindu-se la adjectivele calificative prenominale, observa că alegerea adjectivelor care se plasează înainte sau după substantiv nu este reglementată gramatical, dar că mai des se întâlnesc în antepoziție forme precum: *bătrân, bun, drag, frumos, greu, important, original, mic, mare, mult, nou.*

Într-o interpretare recentă, Cinque 2010 discută despre variația de topică, explicând cele două structuri posibile prin deplasarea numelui. Adjectivul rămâne generat la dreapta, dar numele se deplasează şi obținem astfel două structuri diferite. Topica normală a adjectivului poate fi modificată sau determinată şi de constrângeri contextuale, de reguli comunicative. Unele cercetări insistă asupra aspectului afectiv al adjectivului, altele asupra structurii informaționale (Nølke 1994).

S-au formulat mai multe ipoteze pentru descrierea **seriilor de adjective calificative**. Cele mai multe teorii au distins clase semantice (descriptive) de

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

adjective în funcție de care se stabilesc regulile şi constrângerile de ordine. Ipoteza lui Dixon 2004 privind ierarhizarea adjectivelor calificative care modifică acelaşi nume este că mai apropiate sunt adjectivele de culoare. Urmează adjectivele de vârstă (*nou, tânăr*), adjectivele care denotă însuşiri (*fericit, bun*), adjectivele care exprimă viteza (*rapid, încet*), adjectivele care arată proprietăți fizice (*tare, dulce*), adjectivele de dimensiune (*mare, lung*) şi adjectivele de valoare (*bun, rău*).

În română (atât în varianta actuală, cât şi în stadiile anterioare), două sau mai multe adjective calificative se aşază de regulă după substantiv, ultimul fiind legat printr-o conjuncție (Coteanu 1990):

(20) *un prieten bun, vesel, vioi şi îndatoritor*
cai mare groşi (Costin)
Era om tânăr Stroici şi din casă mai vechiu şi cinsteş. (Costin)
Alixandru Ramandei, grec simățu, mândru, nebun, lacom (Neculce)
Grigorii-vodă era un om harnic şi tare, şi sămățu. (Neculce)

Scala de subiectivitate comportă diferite grade; acelaşi adjectiv poate avea o greutate evaluativă variabilă. În exemplele de mai jos, se poate observa disponibilitatea combinatorie dintre adjectivele care exprimă forma şi dimensiunea (21a) sau dimensiunea şi culoarea (21b):

(21) a. *o sală pătrată uriaşă*
o sală uriaşă splendidă

b. *o rochie lungă neagră*
o rochie neagră lungă

Distincția poate fi justificată şi prin aspectele pragmatice – topicul precedă rema:

(22) a. *mingea roşie nouă* (mingea nouă printre mingile roşii)
b. *mingea nouă roşie* (mingea roşie printre mingile noi)

Emfaza, accentul prozodic sunt în egală măsură responsabile de suspendarea restricțiilor de ordine (Truswell 2005, Teodorescu 2006, Svenonius 2008).

Seria de două sau mai multe calificative se poate plasa şi înainte de substantiv:

(23) *amplă, rodnică şi prodigioasă activitate culturală*
scârnava şi groadznică fapta şi neaudzită în toate țări creştine (Costin)
grele şi cumplite morți (Neculce)
au făcut mare şi frumoas(ă) nuntă (Neculce)
marele şi puternicul împărat (Neculce)

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

Alteori, adjectivele calificative coocurente se distribuie diferit: adjectivele de dimensiune precedă numele (exprimă o proprietate mai dependentă de vorbitor), iar adjectivele de culoare îl urmează (exprimă o proprietate mai dependentă de obiect):

(24) *o mică geantă neagră*
**o neagră geantă mică*

2.2. ORDINEA ADJECTIVELOR RELAȚIONALE

Adjectivele relaționale sunt postnominale în limba română.

Funcționarea adjectivelor relaționale ca modificatori postpuşi nu se explică prin mecanisme de tip small clause. Sursa sintactică a acestor adjective este modificarea directă a numelui (în accepția lui Sproat, Shih 1988):

(25) a. *societatea astronomică*
**astronomica societate*
b. *refuzul german*
**germanul refuz*

Topica postpusă a acestor adjective se poate explica prin teoria *head-movement* (Cinque 1994). Cinque pleacă de la premisa că există o ordine de bază universală (conformă cu *Linear Correspondence Axiom* din teoria lui Kayne 1994) în conformitate cu care toate adjectivele sunt generate în poziții prenominale. Modificatorii postnominali nu apar generați la dreapta, nu este permisă *right-adjunction*; poziția lor se explică prin urcarea numelui peste adjectiv, deci deplasarea numelui la stânga.

Diferențele de configurație dintre limbi sunt explicate de Cinque prin faptul că N urcă în limbile romanice, dar în limbile germanice rămâne *in situ*:

(26) a. rom. – *o maşină franțuzească*
fr. – *une voiture française*
b. engl. – *a French car*

Româna se încadrează, aşadar, în această teorie de linearizare în conformitate cu care ordinea de suprafață este diferită de ordinea inițială[1]. În limba veche, adjectivele relaționale nu aveau o poziție fixă; puteau apărea şi în antepunere

[1] Alte teorii (Laenzlinger 2000) elimină operațiile de deplasare (*Move-operations*) în favoarea operațiilor de fuziune multiplă (*Multiple Merge-operations*) prin care se inserează copii la diferite niveluri de configurație.

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

(Cantacuzino, 27a) şi în postpunere (Costin, 27b). Niculescu 1999 susține că existau în româna veche două structuri topice: tipul nonromanic de construcție la stânga (care caracterizează texte literare vechi traduse şi netraduse) şi tipul romanic de construcție la dreapta (care caracterizează textele vechi netraduse şi limba comună vorbită modernă):

(27) a. *romanii voievozi sau împărați*
rusască limbă
... de să punea aşa tare împotriva romanii împărății
b. *părți creştineşti*
limba sârbască
odăile inicereşti

Schimbarea de poziție a adjectivelor relaționale în limba română actuală se justifică prin transferul lor semantic spre adjectivele cu utilizare calificativă:

(28) a. *acordul nemțesc.*(„nemții fac un acord") – tematic
**nemțescul acord*
b. *acordul nemțesc* („acord riguros, strict") – calificativ
nemțescul acord

Adjectivele etnice, relaționale la bază, devin calificative, menținând numai anumite seme ale lexemului inițial, proprietăți atribuite stereotip comunităților respective (*franțuzesc* – „şic", *american* – „degajat", *nemțesc* – „riguros" etc.):

Aceleaşi unități pot funcționa, în anumite contexte, ca adjective calificative, iar în altele ca relaționale şi au interpretări diferite (adjectivele mixte sau duble). Sintagme de tipul: *infernala maşină* sau *vulcanicul caracter* nu includ un adjectiv relațional în antepoziție, ci dublul acestuia, de tip calificativ, ilustrând situația adjectivelor mixte (Bartning, Noailly 1993):

(29) a. *piramida faraonică – *faraonica piramidă* (adjectiv relațional)
vila faraonică – faraonica vilă (adjectiv calificativ)
b. *complexul monumental – *monumentalul complex* (adjectiv relațional)
o eroare monumentală – o monumentală eroare (adjectiv calificativ)
c. *o măsură dictatorială – *o dictatorială măsură* (adjectiv relațional)
un ton dictatorial – un dictatorial ton (adjectiv calificativ)

Când sunt coocurente, adjectivele clasificatoare sunt mai apropiate de nume decât cele tematice:

(30) a. *o producție cerealieră bulgărească*
**o producție bulgărească cerealieră*

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

b. *un studiu lingvistic german*
**un studiu german lingvistic*

Admitem seria *un studiu german lingvistic*, numai atunci când adjectivul etnic este la rândul său clasificator; vorbim deja despre literatura germană şi operăm o nouă selecție în acest subansamblu.

Ca şi în cazul modificatorilor realizați prin adjective calificative postpuse, şi poziția adjectivelor clasificatoare este diferită în română şi în limbile romanice, față de engleză. Dacă în limbile romanice aceste adjective au topică rigidă, sunt postnominale, în engleză sunt prenominale:

(31) rom. *comedia muzicală americană*
it. *la comedia musicale americana*
engl. *the American musical comedy*

2.3. MODIFICAREA MULTIPLĂ CU ADJECTIVE CALIFICATIVE ŞI ADJECTIVE RELAȚIONALE

În română, aşa cum am arătat, adjectivele relaționale sunt canonic postpuse, iar adjectivele calificative sunt, în general, postpuse. Când sunt coocurente, adjectivele relaționale sunt mai apropiate de nume:

(32) *o neaşteptată reacție chimică*
o reacție chimică neaşteptată
**o reacție neaşteptată chimică*
**o chimică reacție neaşteptată*
(33) *o firmă locală bogată*
o bogată firmă locală
**o locală firmă bogată*
**o firmă bogată locală*
(34) *o nuvelă psihologică plictisitoare*
o plictisitoare nuvelă psihologică
**o nuvelă plictisitoare psihologică*
**o psihologică nuvelă plictisitoare*

Un statut special îl au adjectivele idiomatice (Svenonius 2008), combinațiile fixe care nu pot fi sparte: *țuică bătrână gorjană* (Cornilescu 2009):

(35) *pâine neagră ardelenească*
**pâine ardelenească neagră*
(36) *pâine albă țărănească*
**pâine țărănească albă*

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

(37) *sistem nervos artificial*
**sistem artificial nervos*

În limba veche sunt înregistrate serii de adjective antepuse care includ şi adjective relaționale, pentru că, aşa cum am arătat, adjectivele relaționale puteau apărea şi în poziții prenominale (38). De asemenea, sunt posibile structuri cu adjectivele calificative plasate mai aproape de nume (39):

(38) *vitează eghipteană rămăşiță* (Budai-Deleanu)
(39) *haină scumpă domnească* (Ureche)
un letopiseț vechiu sârbăscu (Ureche)

2.4. ORDINEA ADJECTIVELOR DE MODIFICARE A REFERINȚEI

Despre adjectivele de modificare a referinței am arătat că nu au o valoare restrictivă, nu joacă un rol în identificarea referentului, ci adaugă proprietăți considerate caracteristice, importante de către emițător, alunecând din acest motiv către expresiv, afectiv (*speaker-oriented interpretation*). Substanța semantică a adjectivului devine mai abstractă, primind mai mult o valoare de intensitate, interpretare emfatică sau citire puternic subiectivă (Sandfeld, Olsen 1960: 109, Lombard 1974: 99):

(40) *o viitoare mamă*
**o mamă viitoare*
(41) *o biată copilă*
**o copilă biată*
(42) *un fost prieten*
**un prieten fost*

Pe lângă interpretarea emfatică şi subiectivă, o clasă restrânsă de adjective antepuse se caracterizează printr-un tip de informație anaforică intrinsecă (*asemenea, aşa, atare*):

(43) a. *Am cumpărat maşina de care mi-ai vorbit. O asemenea maşină este rară.*
**O maşină asemenea este rară.*
b. *Am cunoscut o fată frumoasă. O aşa fată găseşti rar.*
**O fată aşa găseşti rar.*

Unele dintre adjectivele de modificare a referinței pot fi antepuse sau postpuse, fără ca topica să antreneze modificări semantice:

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

(44) a. *lecţia următoare*
următoarea lecţie
b. *un mincinos mare*
un mare mincinos
c. *taxă blestemată*
blestemată taxă
d. *proprietarul actual*
actualul proprietar
e. *grija mea principală*
principala mea grijă
f. *o monedă falsă*
o falsă monedă

Situaţiile pe care le distingem, însă, în interiorul clasei sunt mult mai variate şi mai complexe. Putem vorbi despre un singur adjectiv subspecificat, susceptibil de a se aplica unor faţete diferite ale lui N. Dar, în multe situaţii vorbim despre două lexeme diferite cu două funcţii diferite – modificator al referinţei şi modificator al numelui:

(45) a. *o adevărată problemă*
o problemă adevarată
b. *pură întâmplare*
o fată pură
c. *un înalt demnitar*
un demnitar înalt
d. *o simplă situaţie*
o situaţie simplă
e. *un mare om*
un om mare
f. *o nouă carte*
o carte nouă
g. *o singură fată*
o fată singură

Adjectivul modificator antepus este nonintersectiv, adiacent numelui, în timp ce adjectivul postpus este mobil. Mai exact, lectura de modificare a referinţei este posibilă într-o singură variantă poziţională a adjectivului, în antepunere. Lectura calificativă, oferită de adjectivul postpus din cuplurile prezentate, pentru o mai clară delimitare a situaţiilor, este posibilă şi în antepunere. O sintagmă ca *simpla poezie* este, prin urmare, ambiguă, fiind deschisă către ambele interpretări (situaţională şi calificativă) şi doar contextul mai larg oferă claritate expresiei.

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

Faptul că anumite adjective au o distribuție ambivalentă ridică chestiuni referitoare la analiza lor structurală. Plecând de la premisa că toate adjectivele prenominale sunt constituenți periferici, Cornilescu, Nicolae 2011a explică diferențele interpretative dintre adjectivele care își schimbă locul, prenominale sau postnominale prin faptul că unele se află în n*periphery, iar altele în d*periphery. Adjectivele postnominale sunt modificatori restrictivi, nu sunt constituenți periferici, sunt adjuncți, linearizați după centru. Adjectivele prenominale sunt specificatori ai periferiei capurilor funcționale şi rămân prenominale:

(46) *o bună parte*
o parte bună

Adjectivele de modificare a referinței pot forma serii (47a,b,c) şi pot fi coocurente cu adjective calificative (48):

(47) a. *bietul fost soț al Ioanei*
un splendid așa-zis rege
b. *pretinsul fost profesor*
fostul pretins profesor
c. o viitoare bună mamă
o bună viitoare mamă
(48) a. *un faimos fost actor*
b. *un fost faimos actor*

Schimbarea topicii reflectă diferențe semantice. Exemplul (48a) *un faimos fost actor* permite lectura „cineva faimos care nu mai este actor". În contrast, exemplul (48b) acceptă secvența „care este acum uitat" şi se referă la cineva care nu mai este faimos şi nu mai este nici actor. În primul exemplu, *fost* operează asupra numelui, în timp ce în cel de-al doilea exemplu, *fost* operează asupra sintagmei A+N (Teodorescu 2006).

3. TOPICA ADJECTIVULUI ŞI VARIAȚIA INTERLINGVISTICĂ

Am arătat în schemele anterioare referitoare la poziția modificatorilor adjectivali că se pot formula multiple observații tipologice.

3.1. Cea mai clară distincție formulată (Copgeag 1998, Cinque 2010) între română (limbile romanice) şi engleză (limbile germanice) este că limbile romanice au adjective postnominale. În limbile germanice şi în limbile slave adjectivele cu rol de modificatori nominali sunt antepuse; în limbile romanice acestea sunt în mod canonic postpuse numelui, dar, există, în general, ambele ipostaze:

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

(49) *o masă frumoasă / mare / rotundă*
a nice / big/ round table
**a table nice / big / red*

Analizând comparativ topica adjectivului în limbile germanice şi romanice, Cinque 2010 discută despre efectul *mirror-image*: ordinea adjectivelor din engleză, din poziţii prenominale, se reflectă ca într-o oglindă în ordinea adjectivelor postnominale din limbile romanice:

(50) engl. *The most probable main cause of his death...*
it. *La causa prima piu probabile della sua morte...*
rom. *Cauza principală cea mai probabilă a morţii sale...*

În egală măsură, este atestată şi *linear matching order* (Cornilescu 2009), fapt ce susţine ipoteza că, în ciuda unor constrângeri de ordine, româna se caracterizează prin topica liberă a adjectivului:

(51) engl. *low round table*
rom. *o masă joasă rotundă* (linear matching)
rom. *o masă rotundă joasă* (mirror image)
(52) engl. *old black shoes*
rom. *pantofi vechi negri* (linear matching)
rom. *pantofi negri vechi* (mirror image)

3.2. O altă observaţie tipologică extrasă din analiza poziţiei modificatorilor este că româna cunoaşte situaţii de antepoziţie (53a), postpoziţie (53b) sau antepoziţie şi postpoziţie alternativ (53c):

(53) a. *fosta directoare*
**directoarea fostă*
b. *o maşină italiană*
**o italiană maşină*
c. *o maşină splendidă*
o splendidă maşină

Dintre limbile romanice, franceza este limba cu cele mai multe adjective prenominale, italiana are o poziţie intermediară, iar româna admite cel mai frecvent poziţiile postnominale pentru adjectivele descriptive (Lombard 1974):

(54) (fr.) *bonne nuit*
(it.) *buona notte*
(rom.) *noapte bună*

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

(55) (fr.) *une grande maison*
(it.) *una grande casa / una casa grande*
(rom.) *o casă mare*

4. CONCLUZII

În acest articol am realizat o analiză a poziției adjectivului față de nume în limba română. Am urmărit topica unităților pentru fiecare dintre clasele semantice de adjective: calificative, relaționale şi adjective de modificare a referinței. De asemenea, am descris schemele de serializare, urmărind ierarhizarea adjectivelor coocurente.

Observațiile tipologice au fost extrase prin comparația cu structuri din limbile romanice şi din limba engleză:

a) Sunt postnominale: adjectivele relaționale, restrictive, adjectivele calificative însoțite de complemente.

b) Sunt prototipic postnominale adjectivele calificative intersective. Cele mai multe adjective calificative se bucură, însă, de libertate de topică şi pot apărea şi în antepoziție fără a antrena modificări semantice.

c) Sunt prototipic prenominale adjectivele de modificare a referinței.

d) Atunci când dezvoltă serii, adjectivele relaționale precedă adjectivele calificative.

Comparativ cu alte limbi, cum ar fi engleza, în care adjectivele au topică fixă, în română sunt posibile două configurații sintactice: *linear matching* sau *mirror image order*. Deşi apar mai multe constrângeri de topică în favoarea postpoziției, susținem, în egală măsură, ipoteza referitoare la libertatea de topică a adjectivului în română.

BIBLIOGRAFIE

Abeillé, Godard 1999 = Anne Abeillé, Danièle Godard, *La position de l'adjectif épithète en français: le poids des mots*, în *Recherches Linguistiques de Vincennes,* nr. 28, p. 9–32.

Alexiadou, Wilder 1998 = Artemis Alexiadou, Chris Wilder, *Adjectival Modification and Multiple Determiners*, în: Artemis Alexiadou, Chris Wilder (eds.), *Possessors, Predicates and Movement in the Determiner Phrase*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, p. 303–332.

Bartning, Noailly 1993 = Inge Bartning, Michèle Noailly, *Du relationnel au qualificatif: flux et reflux*, în *L'Information grammaticale*, nr. 58, p. 27–32.

Bolinger 1967 = Dwight Bolinger, *Adjectives in English: Attribution and predication*, în *Lingua*, nr. 18, p. 1–34.

Bosque, Picallo 1996 = Ignacio Bosque, Carme Picallo, *Postnominal adjectives in Spanish DPs*, în *Journal of Linguistics*, nr. 32, p. 349–385.

Brăescu 2011 = Raluca Brăescu, *Adjectivul în română. Sintaxă şi semantică*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

Cinque 1994 = Gugliemo Cinque, *On the evidence for partial N-movement in the Romance DP*, în: Gugliemo Cinque, G., J. Koster, Jean-Yves Pollock, Luigi Rizzi, Raffaella Zanuttini (eds.), *Paths Towards Universal Grammar. Studies in Honor of Richard S. Kayne*, Washington D.C., Georgetown University Press, p. 85–110 (http://dspace-unive.cilea.it/handle/10278/508).

Cinque 2010 = Gugliemo Cinque, *The syntax of adjectives*, Cambridge MA, MIT Press.

Copceag 1998 = Dumitru Copceag, *Tipologia limbilor romanice*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Cornilescu 2005 = Alexandra Cornilescu, *Un punct de vedere asupra adjectivelor relative*, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Limba română – structură şi funcţionare*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 27–38.

Cornilescu 2009 = Alexandra Cornilescu, *On the linearization of adjectives in Romanian*, în: Danièle Torck, Leo Wetzels (eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2006: Selected papers from Going Romance*, Amsterdam, 7–9 December 2006, p. 33–52.

Cornilescu, Nicolae 2011a = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *Nominal peripheries and phase structure in the Romanian DP*, în *Revue roumaine de linguistique*, nr. 1, p. 35–68.

Cornilescu, Nicolae 2011b = Alexandra Cornilescu, Alexandru Nicolae, *On the syntax of Romanian definite phrases: Changes in the patterns of definiteness checking*, în: Petra Sleeman, Harry Perridon (eds), *The Noun Phrase in Romance and Germanic. Structure, variation, and change*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, p. 193−221.

Dixon 2004 = R. M. W. Dixon, *Adjective classes in typological perspective*, în: R. M. W. Dixon, Alexandra Y. Aikhenvald (eds), *Adjective classes*, Oxford University Press, p. 1–49.

GBLR 2010 = Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

Giurgea 2005 = Ion Giurgea, *La linéarisation des adjectifs en roumain : mouvement du N ou contraintes sémantiques?*, în: Martine Coene, Liliane Tasmowski (eds.), *On Space and Time in Language*, Cluj, Clusium, p. 51–73.

Graur 1969 = Alexandru Graur, *Locul adjectivului*, în *România literară*, nr. 44.

Kamp 1975 = Hans Kamp, *Two theories about adjectives*, în Edward Keenan (ed.), *Formal semantics of natural language*, Cambridge, Cambridge University Press, p. 123–155.

Laenzlinger 2005 = Christopher Laenzlinger, *French Adjective Ordering: Perspectives on DP-Internal Movement Types,* în *Lingua*, 115, p. 645–689.

Lombard 1974 = Alf Lombard, *La langue roumaine. Une présentation*, Paris, Éditions Klincksieck.

McNally, Boleda 2004 = Louise McNally, Gemma Boleda, *Relational adjectives as properties of kinds*, în: Olivier Bonami, Patricia Cabredo Hofherr (eds), *Empirical Issues in Formal Syntax and Semantics 5*, Paris, p. 179–196 (www.cssp.cnrs.fr/eiss5).

Niculescu 1999 = Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Nølke 1996 = Henning Nølke, *Où placer l'adjectif épithète? Focalisation et modularité*, în *Langue française*, nr. 111, p. 34–45.

Posner 1986 = Roland Posner, *Iconicity in Syntax. The Natural Order of Attributes*, în: Paul Bouissac, Michael Herzfeld, Roland Posner (eds.), *Iconicity. Essays on the Nature of Culture*, Tübingen, Stauffenburg Verlag, p. 305–337.

Sadler, Arnold 1994 = Louisa Sadler, Douglas J. Arnold, *Prenominal adjectives and the phrasal/lexical distinction*, în *Journal of Linguistics*, nr. 30, p. 187–226.

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)

Sandfeld, Olsen 1960 = Kristian Sandfeld, Hedvig Olsen, *Syntaxe roumaine*, Copenhague, Librairie Munksgaard.
Svenonius 2008 = Peter Svenonius, *The position of adjectives and other phrasal modifiers in the decomposition of DP*, în: Louise McNally, Chris Kennedy (eds.), *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*, Oxford, Oxford University Press, p. 16–42.
Teodorescu 2006 = Alexandra Teodorescu, *Adjective ordering restrictions revisited*: in D. Baumer, D. Montero, M. Scanlon (eds.), *Proceedings of the 25th West Coast Conference on formal Linguistics*, Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, p. 399–407.
Truswell 2005 = Robert Truswell, *Non-restrictive Adjective Interpretation and Association with Focus*, în *Oxford Working Papers in Linguistics, Phonetics and Philology*, vol. 9, p. 133–154, http://www.ling.ed.ac.uk/~rtruswel/owp.pdf.

ADJECTIVES ORDERING IN ROMANIAN. A TYPOLOGICAL PERSPECTIVE

(Abstract)

This paper analyses the order of adjectives with respect to the head noun in Romanian. All classes of adjectives have been dealt with: qualifying, classifying and reference-modifying adjectives. At the same time, we have presented the serialisation schemata, dealing with the hierarchisation of co-occurring adjectives. Although there are many word-order constraints which favour postposition, we endorse the hypothesis according to which the word order of Romanian adjectives is free.

Cuvinte-cheie: modificatori, poziție, serializare, intersectivitate.
Keywords: modifiers, word order, serialization, intersectivity.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”,
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti,
Str. Edgar Quinet, nr. 5–7

Adina Dragomirescu

O SCHIMBARE PARAMETRICĂ DE LA ROMÂNA VECHE LA ROMÂNA MODERNĂ ÎN SINTAXA FORMELOR VERBALE COMPUSE CU AUXILIAR

1. INTRODUCERE

În acest articol ne propunem să explicăm o deosebire importantă între româna veche şi româna actuală, legată de posibilităţile de dislocare a formelor verbale compuse cu auxiliar. Vom arăta că sintaxa diferită a acestor forme verbale compuse

BDD-A455 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:53 UTC)